

Ólavur Christiansen:

Grundstøðið undir nýggjum politikki

Kreppan í føroyska samfelagnum er skapt við mentunarloysi. Frá mentunarloysi til lógloysi er bert eitt lítið hanagleiv.

Tað er ein sera viðkomandi spurningur, hvussu kjarnin í sannari føroyskari mentan verður settur í verk í føroyska nútíðarsamfelagnum.

Hans J. Joensen, biskupur, hevur ofta í prædiknum og røðum sínum greitt frá, hvussu kjarnin í sannari føroyskari mentan kom til sjóndar í føroyska bygðasamfelagnum, t.d. millum eldri fólk. Sama hevur m.a. Heðin Brú eisini gjørt í skaldsøgu síni «Feðgar á ferð». Man hvat eyðkennir so henda kjarnin í sannari føroyskari mentan?

Kjarnin í sannari føroyskari mentan

Hesin kjarnin í sannari føroyskari mentan hevur hesi eyðkenni:

1. *Mentan og siðing* eru eyðkend av stórum kunnleika um náttúru ella umhvørvi, ið hava við dagliga yrkið at gera, og av eini óvirkandi Gudstrúgv.

2. *Rættur og skylda* hava grundstøði í áðurnevndu mentan og siðing. Hitt fremsta grundstøðið fyri hvat gerast skal er sostatt kensla fyri rætti og skyldu, mótvægis rættur og ábyrgdarloysi. Rættur og skylda eru sostatt við í hvarjum avgerðargrundarlagi fyri teirra egna søks skuld. Eitt meira ella minni svikligt útlit fyri peningavinningi ella øðrum vinningi kann aldri vera fremsta grundstøðið fyri hvat gerast skal, um so er at slíkt stríður imóti sonnum rætti og sannari skyldu.

3. *Búskapur og vinna* er hjá hesum fyrmyndarfólki úrslitið av teirra vilja at virka eftir sonnum kunnleika, rætti og skyldu. Hesi fólk seta eina eru í dygdargott at lata hvarjum sitt og at ganga væl um alt. Eru góð úrslit, so verða tey røknað sum «vælsignað góð». Eru úrslitini minni góð, so verður ikki sagt, at tað er «forbannað oyði» — heldur verða tey tikið í til eftirtektar sum «vælsignað oyðin».

Hjá hesum fyrmyndarfólki er sostatt (1) mentan og siðing, (2) rættur og rættferð, og (3) búskapur og vinna ein óbrotin heild. Henda heild verður sameind í einum óvirkandi áliti til hin alvaldandi, soleiðis sum hetta kom til sjóndar í m.a. borðben ella sálmasongi til útróðar. Hjá slíkum fólki verður sostatt ikki hildið neyðugt at óttast óndar maktir ella aðrar devlar í hvarjum skýmaskoti.

Hvat er »sonn føroysk mentan« fyri vanliga føroyingin í dag?

Ikki er neyðugt at ivast í, at meginparturin av føroyingum als ikki kennist við »sanna føroyska mentan« í omanfyrir nevnda týðningi. Sjón gongur fyri søgn um,

og halda seg sjálvar vera sera høgt lærðar og sera klókar í peningamálum. »Yupiar« hava tiskil staðið høgt í metum millum ólærð fólk, og teir finga á henda hátt høvi til at vinna sær sjálvum nógvan pening. Eyðkent er fyri »yupiar«, at teir liva í »sús og dús« til alt knappliga brestur sum blóðubrestur — tí annað enn upplýst blóður hava »yupiar« ongantið verið.

Til Føroya komu »yupiar« longu í sektiárunum. Hesir eru ikki so ungir longur. Men í sjeyti- og áttatiárunum tóku »yupiar« yvir so at siga alt hitt føroyska samfelagið.

Hesir sonevnd »yupiar« eru útlærdir frá hægri lærustovnum í útlondum, handils-háskúlam, handilsskúlam, peningastovnum, bankaskúlam o.l. Teir eru sum oftast beinanvegin valdir ella settir í leiðandi störv í føroyska samfelagnum, ella teir hava virkað sum ráðgevarar fyri vinnulivsfólk og almennar stovnar. Í so at siga øllum landsins oddastørvum sita nú hesir »yupiar«.

Kreppan er skapt við mentunarloysi og tørvandi morali

Ikki skildi verið neyðugt at nevnt »yupiarar« í Føroyum við navn. Flest óli vita hvarjir teir eru — kenna teir okkara millum.

Høvuðslæran hjá hesum »yupium« gongur út uppá hetta:

Í vinnulívi, búskapi, politikki og almennari umsiting skal útrokning ella meting av peningavinningi ella øðrum vinningi altíð vera fremsta grundstøðið fyri hvarjum avgerðir skulu takast, og fremsta grundarlagið fyri, hvat gerast skal. Dentur skal als ikki leggjast á rætti ella skyldu fyri rættisins ella skyldunnar egna sök, men bara á egnan vinning.

Í verki hevur »yupie«-siðvenjan kunnad givið lotuvinnar til nakrar fáar spekulantar. »Yupie« læran hevur annars so at siga altíð lagt fram skeivar útroknar. Endaúrslitið hevur í longdini altíð verið ein vónalig dygd og eitt vónaligt arbeiði.

Allar iløgur framdar í Føroyum á sjógv og landi í sjeyti- og áttatiárunum eru framdar við grundstøði í planlegging og talat-rokningum frá »yupium«. Hesir iløgur eru vitnisburður um sera vónaliga planlegd arbeiðir, og hesi vónaliga arbeiði koya nú landi á húsang. Allir politikkarar og øll vinnulivsfólk í Føroyum hava verið trúgvir lærusveinar hjá »yupium« Og Føroya fólk, Føroya veljarar, hava so dyggiliga givið hesum »yupie«

»Undirritaði hevur uttan haldgóða grund verið ákærður fyri líft og ólíft í Sosialinum í seinastuni. Við hesi grein verður roynt at afturvísja øllum skuldsetingum.

Um danska framburðsflokkinn segði Paul Hammerich sáli, at hesin mótmælisflokkur í síni birtan undir illvilja umboðaði hitt øvugta av ávirkan Grundtvigs á danska samfelagið. Við undantaki av ræðslu føroysku politikara og donsku real-kreditspekulanta fyri Kirsten Jacobsen, hevur hesin flokkur heldur onga ávirkan havt! Ræðslan hjá føroysku politikarunum fyri Kirsten Jacobsen stavaði frá, at hesir politikkarar ráðast hesa kvinnu verri enn hin versta, var orsök til at tosa við hana!

Undirritaði stendur fyri einum dyggum upplýtandi mótmæli á Grundtvigskari grund móti lógloysi, tørvandi fólkaraði og banan-republikk-fasismu í Føroyum. Undirritaði leggur dent á at lýsa út sannleikar, men vil ikki vera við til at birta undir grundleysan illvilja. Í samsvari við hesa grundstøðu var sjálvsagt ikki at nokta at tosa við t.d. Kirsten Jacobsen. Eisini tí Kirsten Jacobsen segði nakrar sannleikar, og hetta er meira enn vit kunnu siga um Jákup Lindenskov og Óla Breckmann!

P. M. Dam sáli var samríkismaður um ein háls, tí hann óttaðist fyri, at ein føroyskur statur beinanvegin fór at gerast fasistiskur. Óli Jacobsen, fiskimannafelagsformaður, hevur í fleiri greinum í seinastuni víst á, at vit longu liva undir einum hálv-fasistoidum lógloysi í landinum. Tað er hetta hálv-fasistoida mentanar- og lógloysi, ið skapt hevur búskaparkreppuna.

Eins og Portugal, Spania, Grikkaland og Turkaland hava vit nú brúk fyri hjálpi uttanfrá til at endurstovna fólkaraðið. Tí er orsök til at tosa við allar útlendskar politikkarar, sum vísa Føroyum ans! Eisini tí tað er sera umráðandi, at hesir politikkarar fáa sannar upplýsingar um Føroyar. Sannir upplýsingar um Føroyar gera Føroyum ongan skaða í útlondum.

Tað er ikki danskir fjølmiðlar, men føroyskir politikkarar og fjølmiðlar, sum gjøgnum eitt langt tíðarskeið við villleiðingum um Føroyar og útspillingum av landsmonnum hava skapt kreppuna í Føroyum!

Skulu danskir fjølmiðlar, sum venda sær til danskar veljarar, ikki hava rætt til at vísa føroyskum viðurskiptum ans? Danskir veljarar varða av politinum og ákæruvaldinum í Føroyum. Hetta danska politi og ákæruvald átti fyrri langari tíð síðan at havt í iðkið um endan á teimum lógloysingum í Føroyum, sum m.a. javnaðarflokkurin hevur stuðlað og umboðað!

Politikkurin hjá undirritaða byggir í stuttum á ta niðurstøðu, at kreppan í føroyska samfelagnum er skapt við mentunarloysi, lógloysi og tørvandi fólkaraði. Og eisini á ta niðurstøðu, at tað í eini endurreising av samfelagnum er av alstórum týðningi, hvussu kjarnin í sannari føroyskari mentan verður settur í verk í føroyska nútíðarsamfelagnum.

Ólavur Christiansen

um» sin treytaleysa stuðul og hava hartil hámett teir, og prisurin fyri hetta má sjálvandi gjaldast av øllum fyrr ella seinni.

»Yupie-læran« er ein læra uttan moral. Men til hesa læru hevur føroyska samfelagið sent síni ungu og ger tað framvegis. Samstundis hava allar føroyingar kunnad eygleitt, hvussu tørvandi moralur og mentunarloysi hava undirgravað føroyska siðvenju, føroyska umsiting, føroyskan búskap og føroyskt vinnulív.

Men heilt auðgerandi er í hesum sambandi, at »yupie«-siðvenjan stríðir beinleiðis imóti kjarni í sannari føroyskari mentan (og kjarni í allari sannari mentan yvirhøvur).

Lydia Arge spyr um Føroyar og vesturheimurin tola eitt ættarlígt afurast av hesum »yupium«. Svárið til henda spurning má vera nei.

Kreppan er eisini skapt við religiøsum hyklari

Sum flestir føroyingar vita, hava politikkur, vinnulív, vinnulivsreligiðin og politikur-religiðin verið nóg samanblandað í Føroyum. Oddafólk í vinnulívi og politikarar leggja ovurstóran dent á at vísa seg á kristilíggum samkomum ella trina fram sum roðarar ella sangarar á slíkum samkomum. Teir royna ofta at vísa føroyingum, at teir eru heimssins mest kristiliga fólk.

Vit hava kunnad eygleitt hvussu nakrir av hesum oddamonnum sunnudagur hava staðið á roðarapalli í kristilíggum samkomum og tosað um m.a. moral.

Samstundis hava vit kunnad eygleitt, hvussu teir mándagin eftir eru farnir grínandi inn á grannskoðarastovur, ráðgevarastovur o.l. fyri at fáa talútroknar og

råd frá »yupium« viðvíkjandi iløguætlanum. Tann moralur, teir hava tosað um sunnudagin frammanundan, verður mándagin tveittur burtur til frama fyri »yupie«-visdom. Allir føroyingar vita to, at t.d. visdomur Salomons hevði verið eitt túsund ferðir meira haldgott grundarlag fyri øllum iløguætlanum í sjeyti- og áttatiárunum enn allur heimssins »yupie«-visdomur og allar heimssins »yupie«-útroknar tilsamans.

Tá fólk í kristilíggum samkomum ikki venda bakið til slíkar hyklarar, men tverturimóti við atkvæðum eggja teimum í sjónleiki teirra, so gera tey seg sjálvi sek í hyklari. Slíkt er í størst móguligari andstöðu til kjarnin í sannari føroyskari mentan.

Hvarjum hugsjónum og mannagongdum skulu føroyingar fylgja?

Sjálvandi er nútíðarsamfelagið støðugt broyttandi og kann ikki lata eygu og oyru aftur fyri ávirkanini uttanfrá. Eingin droyumur um at seta samfelagið aftur í tíðina. Einkí skeivt er t.d. at senda ungdom av landinum at nema sær kunnleika, ella at bjóða útlendingum higar at greiða frá ymsum nýggjum. Tað er alneyðugt, at onkur fylgir væl við, hvat ið hendir í útlondum innan t.d. tókni, náttúruvísind, læknávisind, hagfrøði, heimsspeki o.s.f. Vandir er á ferð, tað er soleiðis, at tey hava mest at siga, sum einki vita.

Hinvegin er púra vist, tað er vandamikil at taka við øllum nýggjum. »Yupie«-siðvenjan er dømi um nakad, sum ongantið skuldi havt fingið groðrarlíkindi í Føroyum.

Sagt hevur verið, at ein

hugsjónar-kreppa (idé-kreppa) hevur verið í Føroyum. Hetta er eisini púra rætt. Undirtøka hevur einans verið fyri »yupie«-hugsjónum. Men tá slíkar hugsjónir stríða imóti kjarni í sannari føroyskari mentan, hava tær als ongan móguleika fyri at bera ávøkstur. Hinvegin hava tær hugsjónir verið kvøddar í føðingini, sum IKKI hava verið »yupie«-hugsjónir, men sum hava verið í samsvari við kjarnin í sannari føroyskari mentan.

Hesi kortum varð ein kendur danskur vinnulivsmaður endurgjafir fyri hesi orð: »Tá eitt menniska sigur seg leita nærrí fram til sannleikan, so fylg t. Men sigur eitt menniska seg at hava funnið sannleikan, so vend viðkomandi bakið«.

Hesi orð eru verd at taka til áminningar og eisini verd at fylgja.

Men hvarjum hugsjónum og mannagongdum skulu føroyingar so fylgja?

Svarið má verða, at føroyingar gera skilabest við einans at eggja fram tað, sum er einans at fylgja t. sum er í samsvari við kjarnin í sannari føroyskari mentan.

Hvussu verður kjarnin í sannari føroyskari mentan settur í verk í nútíðarsamfelagnum?

Tað er ikki bara undirritaði við viðhaldsfólki, sum siggja vandan í »yupie«-mentunarloysinum. Í hesum árum gerst eitt vaksandi tal av vinnulivsvirkjum, hægri lærustovnum, lögfrøðingum og mentafolkum greidd yvir »yupie«-vandan. Ikki minst lærdir háskúlar og handils-háskúlar taka nú í egnan barn, tí á hesum stovnum hava flestu »yupiar« nomið sín lærdóm. Spurt verður nú,